Eksamensoppgave ECON 3735: Næringsstruktur, lønnsdannelse og friksjoner

Begge oppgaver skal besvares; de teller likt i vurderingen.

Oppgave 1.
Forklar med bakgrunn i økonomisk teori hvorfor de tjenesteytende næringer har vokst de siste hundre årene i Norge.

Veiledning:
Utviklingen kan forklares dels fra etterspørselssiden og dels fra produksjonssiden, samt at mange tjenester tilbys/forsynes vederlagsfritt av det offentlige.

Ta det siste først: Tjenester er hovedsakelig arbeidsintensive, og for flere tjenesteaktiviteter er det svake muligheter for å erstatte arbeidskraft med maskiner, samt at den teknologiske utvikling (bedring i produktivitet) er svak. Dette betyr, i motsetning til mye vareproduksjon, at samme omfang av tjenester må frembringes ved samme mengde arbeidskraft. Om det skal produseres mer av tjenester, må arbeidsinnsatsen derfor øke. Derfor kan en fra rene produksjonstekniske forhold ikke si noe særlig mer enn: Lav produktivitetsvekst (gjelder ikke for noen tjenester) og med få muligheter for substitusjon, vil tilsi voksende sysselsetting i de tjenesteytende sektorer.

Etterspørselsforhold: De fleste tjenester har inntektselastisitet høyere enn én; hvilket betyr at budsjettandelen for tjenester vokser med inntekten i økonomien. For det andre, er flere av dem også svært prisuelastiske hvilket betyr at om tjenester skulle bli relativt dyrere, vil etterspørselen i liten grad påvirkes. Med inntektsvekst i økonomien, sammen med generell reallønnsøkning, vil sysselsettingen i tjenestesektoren vokse.

Mange tjenester (særlig for omsorg og utdanning) tilbys av det offentlige, og stort sett vederlagsfritt (eller kun til lav pris). Demografiske forhold, særlig fremover, og generelle politiske mål knyttet til utdanning, tilsier da økt sysselsetting i de tjenesteytende næringer. Utbygging av velferdsstaten med en rekke velferdsordninger, forsynt vederlagsfritt til landets innbyggere, er også em grunn til den sterke veksten i de tjenesteytende næringer.

Oppgave 2.
Hva mener vi med «kreativ destruksjon» i en næring (bransje)? Diskuter forhold som kan lede til at det samtidig finnes bedrifter med ulik produktivitet i samme næring (bransje).

Begrepet kreativ destruksjon knyttes til innføring av ny teknologi, og til den samtidige nedleggingen av lavproduktive bedrifter/anlegg. Studentene har blitt kjent med Salter-diagrammet der bedriftene er sortert etter årganger, og der de nye bedriftene har høyere arbeidskrafts-produktivitet enn de gamle.

Det forventes at de kan diskutere prosessen med kreativ destruksjon der de nye og mer produktive bedriftene kommer inn og fortrenger de minst produktive. Bedriftenes produktivitet er bestemt av årgangen på kapitalutstyret, mens kostnadene er påvirket av produktivitetsutviklingen i bransjen. Lønnsnivået bestemmer break even for de minst produktive bedriftene (exit), mens insentivene for nyskapning (entry) bestemmes av lønnsnivået for de nye bedriftene.

Størrelsen på de nye årgangene (tykkelsen på stolpene i Salter diagrammet) bestemmes av insentivene for nyetableringer/nyinvesteringer. Gevinstene består av forventet framtidig profitt før de går konkurs, mens kostnadene består av investeringskostnader som øker med investeringsnivået.

Produktivitetsforskjellene reflekterer ulik teknologi fra ulike årganger. Anleggene har en viss levetid før de blir utdatert, og anlegg med ulik alder har ulik produktivitet. Stigende investeringskostnader gjør at de nye anleggene ikke tar over hele markedet. Det samme kan friksjoner i arbeidsmarkedet gjøre, som for eksempel nødvendige endringer i yrkesstrukturen, nye kompetansebehov mv.

Studentene har lært om lønnsdannelsen under sentrale versus lokale forhandlinger, og gode besvarelser kan knytte levetiden til lønnsfastsettelsessystem og lønnsforskjeller mellom bedrifter. Gode besvarelser kan også trekke inn forhold som bestemmer produktivitetsutviklingen, som for eksempel FoU virksomhet.